

بررسی تاثیر دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی هیات مدیره بر گزارشگری مالی به موقع

محمود شهبخش^a، سجاد محمدی^b

^a دانش آموخته دوره کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^b دانش آموخته دوره کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، آمل، ایران

نویسنده مسئول: محمود شهبخش (شماره تلفن: ۰۰۹۰۳۳۰۳۷۰۰۳، ایمیل: Mahmoud3037003@gmail.com)

چکیده: یکی از مهم ترین عوامل کیفی صورت های مالی، به موقع بودن اطلاعات مندرج در آن ها است. پژوهش حاضر جهت بررسی رابطه بین برخی از ویژگی های هیات مدیره (شامل دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی هیات مدیره) و گزارشگری مالی به موقع صورت پذیرفته است. در این راستا، صورت های مالی ۱۴۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. در پژوهش حاضر، گزارشگری مالی به موقع متغیر وابسته است که به صورت اختلاف زمانی میان تاریخ پایان سال مالی و تاریخ مجاز افشا اندازه گیری شد. دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی هیات مدیره به عنوان متغیرهای مستقل استفاده شد. همچنین اندازه شرکت، اهرم مالی، جریان نقدی عملیاتی و فرصت های سرمایه گذاری نیز به عنوان متغیرهای کنترلی استفاده شد. برای آزمون فرضیه های پژوهش از رگرسیون چندگانه با داده های ترکیبی استفاده شد. یافته های پژوهش نشان داد که دوگانگی مدیرعامل رابطه مثبت و معناداری با گزارشگری مالی به موقع دارد. این در حالی است که میان تنوع جنسیتی هیات مدیره با گزارشگری مالی به موقع رابطه معناداری مشاهده نشد.

کلمات کلیدی: گزارشگری مالی به موقع؛ هیات مدیره؛ دوگانگی مدیرعامل؛ تنوع جنسیتی هیات مدیره.

۱. مقدمه

تصمیم گیری اقتصادی مطلوب، نیازمند دسترسی داشتن به اطلاعات مربوط و قابل اتکا است [۱]. نقش اطلاعات در زمینه تصمیم گیری های اقتصادی، بسیار حیاتی است و سرمایه گذاران بدون اطلاعات کافی، فرصت ها و خطرات سرمایه گذاری را به طور مناسب تشخیص نمی دهند [۲]. بر اساس گزارش کدبری (۱۹۹۷) اطلاعات، جریان حیات بازار است که فراهم کردن آن توسط شرکت ها، پایه اعتماد عمومی است. همچنین، بیان می شود که دسترسی عمومی اطلاعات برای کارایی بازار حیاتی است که در صورت عدم دسترسی به آن، دستکاری بازار رخ خواهد داد. بسیاری از اطلاعات، به ویژه اطلاعات مالی، نسبت به گذشت زمان حساسیت زیادی دارند و به سرعت ارزش خود را از دست می دهند [۳]. برای این که اطلاعات بتواند بر تصمیمات استفاده کنندگان موثر واقع شود، باید در زمان مناسب در اختیار آنان قرار گرفته باشد [۲]. به موقع بودن یکی از خصوصیات مربوط بودن اطلاعات بوده و بدین معناست که اطلاعات مالی باید زمانی در اختیار استفاده کنندگان قرار گیرد که فرصت اتخاذ تصمیم، قضاوت و اقدام به موقع نسبت به موضوع مورد نظر برای آنان وجود داشته باشد [۴]. به عبارت دیگر، اطلاعات مالی باید پیش از سپری شدن فرصتی که استفاده کنندگان می توانند بر مبنای آن ها داوری و یا تصمیم گیری نمایند، در اختیار آن ها قرار گیرد [۲]. امروزه به موقع بودن اطلاعات، به عنوان معیاری بسیار مهم از سوی مراجع حرفه ای، مراجع قانون گذار، تجزیه و تحلیل کنندگان اطلاعات مالی، سرمایه گذاران، مدیران و جامعه علمی مورد توجه قرار گرفته است. به منظور کسب اطمینان نسبت به ارایه اطلاعات جاری و مربوط، می بایست جمع آوری، تلخیص و انتشار اطلاعات مالی در حد امکان سریع و بی وقفه انجام گیرد. در فرآیند تصمیم گیری، اطلاعات قدیمی ارزش چندانی برای تصمیم گیرندگان و فعالان بازار نخواهند داشت. بدین ترتیب، ویژگی به موقع بودن اطلاعات، تبدیل به یکی از معیارهای کیفی در ارایه اطلاعات حسابداری شده است [۴]. انتشار به موقع اطلاعات باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار می شود و به ارزشیابی و قیمت گذاری اوراق بهادار، جذب سرمایه و حفظ اعتماد سرمایه گذاران در بازارهای سرمایه کمک می کند. در مقابل، دسترسی نداشتن به اطلاعات دقیق و به موقع باعث ناکارایی بازار، افزایش ابهام در تصمیم گیری و کاهش مربوط بودن اطلاعات مالی و محتوای اطلاعاتی آن ها می شود [۵]. همچنین، تاخیر در انتشار اطلاعات مالی می تواند منجر به مشکلات قیمت گذاری اوراق بهادار و بی عدالتی در میان سرمایه گذاران شود که امکان دسترسی برابر به اطلاعات مهم را ندارند [۵، ۶]. اطلاعات حسابداری در قالب صورت های مالی در اختیار استفاده کنندگان قرار می گیرد [۷]. مسئولیت تهیه و انتشار صورت های مالی در شرکت با اعضای هیات مدیره است [۲]. عموماً، انتشار گزارش های سالانه قبل از اظهار نظر حسابرس صورت نمی گیرد [۸]. اما باید توجه داشت که فرآیند حسابرسی از جمله عواملی می باشد که اجرا و پیاده سازی آن منجر به ایجاد وقفه در انتشار صورت های مالی می گردد [۴]. در هر حال، باید به این نکته توجه کرد که نمی توان صورت های مالی را بدون اظهار نظر حسابرسان و یا افراد حرفه ای مستقل، در اختیار استفاده کنندگان قرار داد و اظهار نظر افراد ذیصلاح درباره صورت های مالی، قابلیت اتکای اطلاعات را افزایش داده و استفاده کنندگان نسبت به اطلاعات ارائه شده و نیز تصمیمات اتخاذ شده خود، اطمینان بیشتری خواهند داشت [۴]. با توجه به موارد ذکر شده، هدف پژوهش حاضر این است که رابطه بین برخی از مولفه های مربوط به هیات مدیره و به موقع بودن گزارشگری مالی تبیین شود. متغیرهایی که در این پژوهش به عنوان ویژگی های هیات مدیره مورد توجه قرار می گیرند، شامل دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی اعضای هیات مدیره است. بر اساس قوانین و مقررات بازار سرمایه ایران، شرکت های پذیرفته شده در بورس ملزم هستند صورت های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت اصلی و تلفیقی گروه را حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی و حداکثر ۴ ماه پس از پایان سال مالی افشا کنند [۳]. سازماندهی مقاله چنین است که در ابتدا ضمن بیان مبانی نظری، پژوهش هایی که پیرامون موضوع پژوهش صورت گرفته است، مورد بررسی قرار می گیرد. سپس، به بیان روش انجام پژوهش، جامعه و نمونه آماری پرداخته و روش گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل نتایج ارائه می گردد و در پایان، نتیجه گیری و بررسی تطبیقی یافته های پژوهش ارائه می گردد.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱.۲. دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به موقع

دوگانگی زمانی وجود دارد که مدیرعامل به عنوان رئیس هیات مدیره خدمت کرده و ساختار رهبری یکپارچه را ایجاد می کند [۹]. دونالدسون و دیویس (۱۹۹۱) معتقدند که مدیرعامل و رئیس هیات مدیره شرکت باید یک شخص باشد [۱۰]. این امر، مدیرعامل شرکت را قادر می سازد تا به اعمال فرصت طلبانه بپردازد. علاوه بر این، فرضیه مداخله هیات مدیره نشان می دهد که مدیرعاملی که رئیس هیات مدیره نیز باشد، ممکن است در کنترل تصمیم گیری از آزادی بیشتری برخوردار باشد [۱]. همچنین، تفکیک نشدن وظایف مدیرعامل و رئیس هیات مدیره می تواند به کاهش اثربخشی نقش نظارتی هیات مدیره بیانجامد و زمینه تضییع حقوق ذینفعان را در پی داشته باشد [۱۱]. این در حالی است که نظریه نمایندگی جنسن و مک لینگ (۱۹۷۶) و گزارش کمیته کدبری (۱۹۹۲) پیشنهاد می دهد که مدیرعامل و رئیس هیات مدیره شرکت باید یک شخص نباشد. [۱۲، ۱۳] این امر، اثربخشی حاکمیت شرکتی را بهبود می بخشد و منجر به افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی به موقع می شود [۱۴]. با این حال شواهدی نیز وجود دارد که نشان می دهد که دوگانگی مدیرعامل تاثیر منفی بر افشای گزارشگری مالی دارد که این امر منجر به کاهش اثربخشی حاکمیت شرکتی می شود [۱۵، ۱۶، ۱۷]. طبق ماده ۱۲۴ قانون تجارت ایران، "مدیرعامل شرکت نمی تواند در عین حال رئیس هیات مدیره همان شرکت باشد مگر با تصویب سه چهارم آرا حاضر در مجمع عمومی عادی". این امر نشان می دهد که در صورتی که مدیرعامل سمت رئیس هیات مدیره را نیز به دست آورد، می تواند از قدرت زیادی برای تحت تاثیر قرار دادن امورات شرکت از جمله گزارشگری مالی برخوردار شود. با توجه به موارد فوق، انتظار می رود در شرکت هایی که سمت مدیرعامل و رئیس هیات مدیره از هم تفکیک شده است، گزارشگری مالی به موقع تری داشته باشند. در نتیجه، فرضیه اول پژوهش به شکل زیر تدوین می شود:

فرضیه اول پژوهش: میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به موقع رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

۲.۲. تنوع جنسیتی هیات مدیره و گزارشگری مالی به موقع

امروزه واقعیت ها نشان می دهند که حضور زنان در حوزه مدیریت، همواره بسیار کم رنگ بوده است. نابرابری های جنسیتی به ویژه در حوزه مدیریتی، سبب شده تا آن گونه که شایسته است از نیروی بالقوه زنان استفاده نشود [۱۸]. همچنین، نظریه های موجود در خصوص زنان بر این باور شکل گرفته اند که وضعیت زنان در موقعیت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در بسیاری از کشورها یکسان نیست و جهت ایجاد برابری، نیاز به تغییر در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جوامع است. از نظر دین اسلام، زنان می توانند در عرصه های مختلف شغلی و مدیریتی با حفظ موازین اسلامی ظاهر گردیده و حضور فعال داشته باشند. از دیدگاه جامعه شناسی، توسعه اقتصادی هر جامعه ای بدون توجه به نقش موثر زنان در تولید و بازپروری امکانات، امری دشوار است؛ زیرا زنان با ایفای نقش مدیریت مالی خانه، تاثیر بسیاری بر اقتصاد خانواده و در ابعاد وسیع تر در اقتصاد جامعه دارند. همزمان با بهبود وضعیت زنان در جامعه و آشکار بودن استعداد های فراوان و شایستگی آنان در این زمینه و نیز تایید این مطلب که زنان می توانند به بهترین شکل در محیط خارج از خانه حضور یابند، توانایی آنان در امور اجرایی و مدیریتی، پیش از پیش روشن می گردد [۱۹]. اکثر پژوهش های پیشین به بررسی ویژگی های اندازه، استقلال و تخصص اعضای هیات مدیره تمرکز کرده اند و ویژگی تنوع جنسیتی و کارکردهای آن برای نظام راهبری کمتر مورد توجه قرار گرفته است [۲۰]. تنوع هیئت مدیره سازوکار مهمی است که به شرکت ها در جهت تحقق اهداف خود، یاری می رساند [۲۱]. افزایش تعداد زنان در هیات مدیره، تاثیر مثبتی در کاهش درگیری میان اعضای هیات مدیره دارد [۲۱]. شواهدی نیز وجود دارد که حضور زنان در هیات مدیره تاثیر مثبتی بر عملکرد شرکت دارد [۲۲، ۲۳، ۲۴]. در زمینه گزارشگری مالی، کلاتورسی و پیل (۲۰۱۰) معتقد است که تفاوت های جنسیتی، تاثیرات رفتاری خواهد داشت که این امر منجر به بهبود کیفیت صورت های مالی و گزارشگری مالی به موقع می شود [۲۵]. در همین راستا، گال و همکاران (۲۰۱۱) و کاظمی علوم و همکاران (۱۳۹۸) استدلال می کنند که تنوع جنسیتی، توانایی هیات مدیره و کمیته های آن را برای نظارت بهتر بر افشای اطلاعات و گزارش های شرکت افزایش می دهد و روش مناسبی برای بهبود فرآیند نظارت بر مدیریت و کیفیت گزارشگری مالی تلقی می شود [۲۶، ۲۷]. ابوت و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که میان حضور حداقل یک زن در هیات مدیره و احتمال تجدید ارائه صورت های مالی رابطه منفی وجود دارد که این امر منجر به بهبود گزارشگری مالی و کاهش تاخیر در گزارش حسابرسی می شود [۲۸]. این در حالی است که عبدی و همکاران (۱۳۹۹) رابطه معنی داری میان حضور زنان در هیات مدیره و احتمال تجدید ارائه صورت های مالی نیافتند [۲۰]. لای و همکاران (۲۰۱۶) دریافتند که هیات مدیره های (کمیته های حسابرسی) با تنوع جنسیتی ۶ درصد (۸ درصد)، در مقایسه با هیات مدیره ها (کمیته های حسابرسی) که تنوع جنسیتی ندارند، هزینه حسابرسی بالاتری پرداخت می کنند و این هیات مدیره ها (کمیته های حسابرسی) ۶ درصد (۷ درصد) احتمال بیشتری دارد که برای انجام عملیات حسابرسی، حسابرس متخصص را انتخاب کنند [۲۹]. این امر منجر به افزایش کیفیت حسابرسی و کاهش تاخیر در گزارش حسابرسی می شود. نتایج پژوهش گال و همکاران (۲۰۱۲) با نتایج پژوهش لای و همکاران (۲۰۱۷) مطابقت دارد [۲۶، ۲۹] هر چند، اکبرخانی و همکاران (۱۳۹۸) رابطه معنی داری بین حضور حداقل یک زن در هیات مدیره و انتخاب حسابرس متخصص در صنعت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نیافتند [۳۰]. با توجه به موارد فوق، انتظار می رود که شرکت هایی که حداقل یک زن در هیات مدیره دارند، گزارشگری مالی به موقع تری داشته باشند. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش به شکل زیر تدوین می شود:

فرضیه دوم پژوهش: میان حضور حداقل یک زن در هیات مدیره و گزارشگری مالی به موقع رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

۳.۲. پیشینه پژوهش

عبدالله (۲۰۰۶) در پژوهشی به بررسی رابطه میان ترکیب هیات مدیره، کمیته حسابرسی و گزارشگری مالی به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مالزی پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به موقع رابطه معناداری وجود دارد [۳۱]. عبدالسلام و استریت (۲۰۰۷) در پژوهشی به بررسی رابطه میان حاکمیت شرکتی و گزارشگری اینترنتی به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس لندن پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری اینترنتی به موقع رابطه معناداری وجود ندارد [۹]. عیفی (۲۰۰۹) در پژوهشی به بررسی تاثیر مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی بر تاخیر گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مصر پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۸۵ شرکت در سال ۲۰۰۷ نشان داد که دوگانگی مدیرعامل تاثیر منفی و معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی دارد [۳۲]. محمد نور و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهشی به بررسی رابطه میان حاکمیت شرکتی و تاخیر در گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مالزی پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۶۲۸ شرکت در سال مالی ۲۰۰۲ نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد [۳۳]. سینگ و سولتان (۲۰۱۲) در پژوهشی به بررسی رابطه میان ویژگی‌های هیات‌مدیره و تاخیر در گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس استرالیا پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۵۰۰ شرکت-سال در بازه زمانی ۲۰۰۴ الی ۲۰۰۸ نشان داد که تنوع جنسیتی هیات‌مدیره تاثیر معناداری بر تاخیر در گزارش حسابرسی ندارد [۳۴]. الصمدی (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی رابطه میان ویژگی‌های هیات مدیره و نوع مالکیت بر گزارشگری مالی به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس عمان پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۶۸ در بازه زمانی ۲۰۱۱ الی ۲۰۱۵ نشان داد که دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی هیات مدیره بر گزارشگری مالی به موقع تاثیر معناداری دارد [۲۱]. ابراهیم نور و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی رابطه میان ویژگی‌های هیات مدیره و گزارشگری مالی به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس عمان پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۱۷۲ شرکت در بازه زمانی ۲۰۱۶ الی ۲۰۱۹ نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به موقع رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد [۳۵]. عربی و حسن پور (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های هیات‌مدیره و زمان بندی گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۱۲۸ در بازه زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۰ نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و زمان بندی گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود ندارد [۲]. مهدوی و حسینی‌نیا (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه میان سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کاهش تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۵۱۲ سال-شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۱ نشان داد میان دوگانگی مدیرعامل و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد [۳۶]. خدادادی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تاثیر معیارهای راهبری شرکتی بر به موقع بودن افشای گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۱۰۵ شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ نشان داد که دوگانگی مدیرعامل تاثیر مثبت معنادار بر به موقع بودن افشای گزارشگری مالی شرکت دارد [۱۱]. جعفری پور و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی تاثیر عوامل حاکمیتی بر تاخیر گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۹۳ شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰ نشان داد که میان دوگانگی مدیرعامل و تاخیر گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد [۸]. لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی تاثیر مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های مرتبط با حسابرسی بر افشای به موقع در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان با بررسی ۱۱۰ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۵ نشان داد میان دوگانگی مدیرعامل و تاخیر در گزارش حسابرسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد [۱].

۳. روش پژوهش

این پژوهش، به لحاظ نوع استدلال از نوع قیاسی-استقرایی، به لحاظ هدف از نوع کاربردی و تصمیم‌گرا، به لحاظ بعد زمان از نوع گذشته‌نگر، به لحاظ بعد ماهیت داده‌ها از نوع کمی و از زیرمجموعه‌های پژوهش توصیفی و در حوزه پژوهش‌های همبستگی قرار می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش حاضر را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در یک بازه زمانی هفت ساله، از سال ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۹ تشکیل می‌دهد و نمونه انتخابی پژوهش نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا می‌باشند:

- ۱) طی سال‌های مورد مطالعه تغییر سال مالی یا فعالیت نداده باشد.
 - ۲) از منظر افزایش قابلیت مقایسه، پایان سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد.
 - ۳) شرکت‌های منتخب نباید متعلق به صنایع بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و سایر نهادهای پولی، واسطه‌گری‌های مالی، سرمایه‌گذاری‌های مالی باشد.
 - ۴) تمامی داده‌های موردنیاز شرکت‌های منتخب در طی سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۹ در دسترس باشد.
 - ۵) شرکت‌های منتخب از ابتدا تا انتهای پژوهش در فهرست شرکت‌های بازار باشند.
- با توجه به شرایط و اعمال محدودیت‌های بالا، داده‌های ۱۴۹ شرکت در دوره زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۹ (۱۰۴۳ سال-شرکت) برای بررسی گردآوری شد. اطلاعات این شرکت‌ها از پایگاه اطلاعاتی بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری شد. در این پژوهش با بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش از طریق بررسی مقالات و نیز طبقه‌بندی داده‌های موردنیاز با استفاده از نرم‌افزار Excel و انجام آزمون‌های آماری مربوط با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS ۱۶ و Eviews ۱۰، نتایج آزمون فرضیه‌ها مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از الگوی رگرسیونی به شرح رابطه (۱) استفاده شده است:

$$TFR_{it} = \beta_0 + \beta_1 BDUALITY_{it} + \beta_2 BGENDER_{it} + \beta_3 X_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در مدل فوق:

- متغیر وابسته

TFR: گزارشگری مالی به موقع (زمان افشای به موقع) که به صورت تفاوت آخرین تاریخ مجاز افشا (۳۱ تیرماه) و تاریخی که شرکت مورد نظر در آن افشا می‌نماید، اندازه‌گیری می‌شود.

- متغیرهای مستقل

BGENDER: تنوع جنسیتی هیات‌مدیره و متغیر مجازی است. اگر در هیات‌مدیره حداقل یک زن باشد، عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ را می‌گیرد.

BDUALITY: دوگانگی مدیرعامل و متغیر مجازی است. اگر در شرکتی مدیرعامل و رئیس یا نایب رئیس هیات‌مدیره یک شخص باشد، عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ را می‌گیرد.

- متغیرهای کنترلی

Size: اندازه شرکت که به صورت لگاریتم مجموع دارایی‌های شرکت اندازه‌گیری می‌شود.

Lev: اهرم مالی که از تقسیم کل بدهی‌های شرکت بر کل دارایی‌های شرکت به دست می‌آید.

CFO: جریان نقدی عملیاتی که از تقسیم جریان نقدی عملیاتی بر مجموع دارایی‌ها به دست می‌آید.

QTobin: فرصت‌های سرمایه‌گذاری که برای اندازه‌گیری از نسبت کیوتوبین استفاده می‌شود. نسبت کیوتوبین از تقسیم مجموع ارزش بازار حقوق صاحبان سهام و ارزش دفتری بدهی‌ها بر ارزش دفتری دارایی‌ها محاسبه می‌شود.

۴. یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی به تلخیص، توصیف و توضیح ویژگی‌های مهم داده‌ها گفته می‌شود. به منظور شناخت بهتر ماهیت جامعه مورد مطالعه و آشنایی بیشتر با متغیرهای پژوهش، پیش از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری لازم است این داده‌ها توصیف شوند. توصیف آماری داده‌ها، گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم بر آن‌ها و پایه‌ای برای تبیین روابط میان متغیرهایی است که در پژوهش به کار می‌روند. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، شامل شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

نام متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کم‌ترین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
گزارشگری مالی به موقع	۴۰/۸۷	۳۷	۱۰۵	۰	۲۶/۰۳	۰/۲۵	-۱/۳۳۴
دوگانگی مدیرعامل	۰/۲۳۸۶	۰	۱	۰	۰/۴۲۶۴	۱/۲۲۹	-۰/۴۹۱
تنوع جنسیتی هیات‌مدیره	۰/۰۶۱۳	۰	۲	۰	۰/۲۴۴۱	۳/۸۶۱	۱۳/۹۷۱
اندازه شرکت	۶/۲۷۶	۶/۱۴	۸/۷۳	۴/۵۶	۰/۷۱۱۸	۰/۷۳۱	۰/۵۷۴
اهرم مالی	۰/۵۸۹۸	۰/۶	۲/۰۸	۰/۰۱	۰/۲۲۶۷	۰/۵۰۷	۲/۵۶۳
جریان نقدی عملیاتی	۰/۱۲۱۶	۰/۱۱	۰/۶۴	-۰/۴۶	۰/۱۲۸۵	۰/۶۲۵	۱/۷۶۸
فرصت‌های سرمایه‌گذاری	۱/۶۵۴	۱/۴۶	۶/۵۳	۰/۶۲	۰/۶۹۱۹	۱/۹۶۲	۵/۷۰۴

میانگین گزارشگری مالی به موقع ۴۰/۸۷ است که نشان می‌دهد شرکت‌های مورد مطالعه به طور متوسط ۴۰ روز زودتر از تاریخ ۳۱ تیرماه گزارش‌های مالی خود را ارائه نموده‌اند. میانگین دوگانگی مدیرعامل ۰/۲۳۸ است که نشان می‌دهد در ۲۳ درصد از شرکت‌های مورد مطالعه در پژوهش حاضر، سمت مدیرعامل و رئیس هیات‌مدیره به یک شخص واحد واگذار نشده است. میانگین تنوع جنسیتی هیات‌مدیره ۰/۰۶ است که نشانگر این است که در ۶ درصد از شرکت‌های مورد مطالعه در پژوهش حاضر، حداقل یک زن در هیات‌مدیره وجود دارد. میانگین اهرم مالی ۰/۵۸۹ است که نشان می‌دهد حدود ۵۸ درصد از مبالغ مورد نیاز برای تامین مالی شرکت از محل بدهی و تسهیلات بوده است.

ضریب همبستگی برای محاسبه درجه و میزان ارتباط خطی بین دو متغیر به کار می‌رود. در واقع، این ضریب میزان ارتباط خطی بین دو متغیر را اندازه‌گیری می‌کند. ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش، به شرح جدول ۲ است. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی

به موقع در سطح معناداری ۵ درصد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این در حالی است که میان تنوع جنسیتی هیات مدیره و گزارشگری مالی به موقع رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول ۲: ضرایب همبستگی پیرسون

متغیر	TFR	GENDER	BDUALITY	SIZE	LEV	CFO	QTOBIN
TFR	۱						
GENDER	۰/۰۰۶	۱					
BDUALITY	۰/۰۶۷*	۰/۰۶۵*	۱				
SIZE	۰/۰۰۱	۰/۰۱۸	۰/۰۳۵	۱			
LEV	۰/۰۰۱	۰/۰۰۹	۰/۰۳۳	۰/۰۰۹	۱		
CFO	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۱	
QTOBIN	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۱

* همبستگی معنادار در سطح ۵ درصد
** همبستگی معنادار در سطح ۱ درصد

برای بررسی عدم وجود ناهمسانی واریانس، معمولاً از آزمون وایت استفاده می شود. فرضیه صفر در این آزمون، عدم وجود ناهمسانی واریانس است و فرضیه مقابل آزمون مذکور، وجود ناهمسانی واریانس می باشد. لذا اگر سطح معناداری در این آزمون بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، با سطح اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد که ناهمسانی واریانس وجود ندارد. لازم به ذکر است که اجرای آزمون وایت در ساختار پانلی، قابل تعریف نیست و در همین راستا، در مطالعه حاضر به هنگام تخمین مدل ها از روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی (EGLS) استفاده شده است. بنابراین، اثرات ناهمسانی واریانس در صورت وجود رفع می شود. در پژوهش حاضر از آزمون جاک-برا برای بررسی نرمال بودن متغیر وابسته استفاده شده است. نتیجه آزمون جاک-برا نشان می دهد که سطح معناداری (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع متغیرهای وابسته نرمال نمی باشد. گفتنی است زمانی که اندازه نمونه به اندازه کافی بزرگ باشد، انحراف از فرض نرمال بودن معمولاً بی اهمیت و پیامدهای آن ناچیز است. با توجه به قضیه حد مرکزی، می توان دریافت که حتی در غیاب نرمال بودن، آماره های آزمون به طور مجانبی از توزیع های مناسب پیروی خواهند کرد. لذا عدم توجه این فرضیه قابل اغماض است. از سویی دیگر، برقراری تمام فروض رگرسیون در شرایط واقعی چندان قابل دستیابی نیست و عدم برقراری برخی از آن ها، نتایج مدل برآورد شده را (به ویژه در نمونه های بزرگ) به طور کامل خدشه دار نمی کند. ضمناً زمانی که اندازه نمونه به میزان کافی بزرگ باشد و سایر فروض کلاسیک نیز برقرار باشد، انحراف از نرمال بودن معمولاً بی اهمیت و پیامدهای آن ناچیز است. در پژوهش حاضر، به منظور بررسی مانایی متغیرهای پژوهش، از آزمون ریشه واحد لوین، لین و چو استفاده شده است. بر اساس این آزمون، چنانچه معناداری آماره آزمون کم تر از ۵ درصد باشد، متغیرها در طی دوره پژوهش پایا هستند. به عبارت دیگر، میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال های مختلف ثابت بوده است. در نتیجه، استفاده از این متغیرها در مدل، باعث به وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی شود. نتیجه این آزمون در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳: آزمون لوین، لین و چو

متغیرهای پژوهش	نماد	آماره t	سطح معناداری
گزارشگری مالی به موقع	TFR	-۵۳/۰۶۹	۰/۰۰۰
دوگانگی مدیرعامل	BDUALITY	-۴/۰۷۴	۰/۰۰۰
تنوع جنسیتی هیات مدیره	BGENDER	-۲/۰۲۲	۰/۰۲۱
اندازه شرکت	SIZE	-۳۶/۳۵۵	۰/۰۰۰
اهرم مالی	LEV	-۴۷/۳۵	۰/۰۰۰
جریان نقدی عملیاتی	CFO	-۲۲/۳۳۳	۰/۰۰۰
فرصت‌های سرمایه‌گذاری	QTOBIN	-۳۳/۶۲	۰/۰۰۰

همان طور که ملاحظه می‌شود در مورد همه متغیرهای پژوهش، سطح معناداری آماره لوین، لین و چو کوچک‌تر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد، متغیرها مانا هستند. در راستای برآورد ضرایب مدل تحقیق، ابتدا برای تعیین روش داده‌های ترکیبی و تشخیص همگن یا ناهمگن بودن آن‌ها، از آزمون چاو (F لیمر) استفاده می‌شود. نتیجه آزمون چاو نشان می‌دهد که احتمال به دست آمده برای آماره F (۰/۰۰۰) کم‌تر از ۵ درصد است، بنابراین برای آزمون این مدل، داده‌ها به صورت تابلویی (پانل) مورد استفاده قرار می‌گیرند. در ادامه، با اجرای آزمون هاسمن، ضرورت استفاده از روش اثرات ثابت یا تصادفی، بررسی می‌گردد. با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون هاسمن (۰/۰۰۰) کم‌تر از ۰/۰۵ است، لذا برای برآورد ضرایب مدل مذکور، باید از مدل اثرات ثابت استفاده نمود. نتیجه آزمون مدل رگرسیونی در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: نتیجه آزمون فرضیه‌های پژوهش

$$TFR_{it} = \beta_0 + \beta_1 BGENDER_{it} + \beta_2 BDUALITY_{it} + \beta_3 X_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری	VIF
مقدار ثابت	۶۲/۲۱۸	۸/۳۴۹	۷/۵۴۳	۰/۰۰۰	-
GENDER	-۱/۹۷۵	۳/۲۸۹	-۰/۱۶	۰/۵۴۸	۱/۰۱۷
BDUALITY	۴/۵۴۱	۱/۸۸۲	۲/۴۱۲	۰/۰۱۶	۱/۰۱۶
SIZE	-۳/۶۵۷	۱/۱۷۵	-۳/۱۱۱	۰/۰۰۲	۱/۱۰۴
LEV	-۷/۵۵۴	۳/۶۹	-۲/۰۴۷	۰/۰۴۱	۱/۱۰۴
CFO	۳۰/۱۸۳	۶/۴۸۷	۴/۶۵۳	۰/۰۰۰	۱/۰۹۶
QTOBIN	۰/۸۶۶	۱/۲۴۴	۰/۶۹۷	۰/۴۸۶	۱/۱۶۸
ضریب تعیین	۰/۴۶		آماره فیشر	۸/۲۳۸	
ضریب تعیین شده	۰/۴۱		سطح معناداری آماره فیشر	۰/۰۰۰	
			آماره دوربین-واتسون	۱/۵۶۴	

برای بررسی معناداری کل مدل، از آماره فیشر (F) استفاده می‌شود. با توجه به جدول فوق، مقدار احتمال معناداری آماره فیشر ۰/۰۰۰ می‌باشد. این مقدار کم‌تر از ۵ درصد است؛ بنابراین، فرضیه صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود. این موضوع بدان معناست که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مدل معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی، مخالف صفر است. در رابطه با فرضیه اول پژوهش، ضریب متغیر دوگانگی مدیرعامل (BDUALITY) و ۴/۵۴۱ و سطح

معناداری آن ۰/۰۱۶ است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به‌موقع رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد؛ بنابراین، فرضیه اول پژوهش رد نمی‌شود. در رابطه با فرضیه دوم پژوهش، ضریب متغیر تنوع جنسیتی هیات‌مدیره (BGENDER) ۱/۹۷۵- و سطح معناداری آن ۰/۵۴۸ است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین تنوع جنسیتی هیات‌مدیره و گزارشگری مالی به‌موقع رابطه معناداری وجود ندارد؛ بنابراین، فرضیه دوم پژوهش رد می‌شود. دیگر نکته قابل توجه در جدول شماره ۴، ضریب تعیین تعدیل شده مدل است. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده مدل مورد استفاده، حدود ۴۱ درصد است. این موضوع نشان‌دهنده این است که حدود ۴۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی قابل توضیح است که مقدار قابل توجهی است. مقدار آماره دوربین-واتسون مدل نیز ۱/۵۶۴ است که بین ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد و حاکی از عدم خودهمبستگی بین باقیمانده‌ها (که یکی دیگر از فروض رگرسیون است) می‌باشد. از سوی دیگر، جهت اطمینان از این که ارتباط خطی بین متغیرهای مستقل، بر نتایج پژوهش اثر نامطلوبی خواهد گذاشت یا خیر؛ عامل تورم واریانس (VIF) محاسبه شده است. مقدار شاخص عامل تورم واریانس برای تمامی متغیرها کمتر از ۱۰ به دست آمد. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که وجود این همخطی، مشکلی برای نتیجه‌گیری بر مبنای مدل ایجاد نخواهد کرد.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر جهت بررسی رابطه میان دوگانگی مدیرعامل و تنوع جنسیتی هیات‌مدیره با گزارشگری مالی به‌موقع صورت پذیرفته است. بدین منظور، جامعه آماری این پژوهش شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۳ تا سال ۱۳۹۹ بوده و شرکت‌های برگزیده از طریق روش حذف سیستماتیک از جامعه آماری انتخاب شدند. با توجه به معیارهای تعیین‌شده، داده‌های ۱۴۹ شرکت طی سال‌های مذکور (۱۰۴۳ سال-شرکت) برای بررسی گردآوری شد. اطلاعات این شرکت‌ها از پایگاه اطلاعاتی بورس اوراق بهادار جمع‌آوری شد. در راستای آزمون فرضیه اول پژوهش، مبنی بر اینکه "بین دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به‌موقع رابطه مثبت و معناداری وجود دارد"، از مدل رگرسیون چندگانه حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده شد. نتیجه آزمون فرضیه نشان داد متغیر دوگانگی مدیرعامل در سطح اطمینان ۹۵ درصد بر گزارشگری مالی به‌موقع اثر مثبت و معناداری داشته است. نتیجه فرضیه اول پژوهش با پژوهش مهدوی و حسینی‌نیا (۱۳۹۳)، خدادادی و همکاران (۱۳۹۵)، عبدالله (۲۰۰۶)، محمد نور و همکاران (۲۰۱۰)، الصمدی (۲۰۱۸) و ابراهیم نور و همکاران (۲۰۲۰) مطابقت دارد [۳۶، ۱۱، ۳۱، ۳۳، ۲۱، ۳۵]. هرچند، نتیجه فرضیه اول پژوهش با پژوهش عربی و حسن پور (۱۳۹۳)، لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۶)، جعفری پور و همکاران (۱۳۹۶) و عبدالسلام و استریت (۲۰۰۷) مطابقت ندارد [۲، ۸، ۹]. در راستای آزمون فرضیه دوم پژوهش، مبنی بر اینکه "بین تنوع جنسیتی هیات‌مدیره و گزارشگری مالی به‌موقع رابطه مثبت و معناداری وجود دارد"، از مدل رگرسیون چندگانه حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده شد. نتیجه آزمون فرضیه نشان داد متغیر تنوع جنسیتی هیات‌مدیره در سطح اطمینان ۹۵ درصد بر گزارشگری مالی به‌موقع اثر مثبت و معناداری نداشته است. نتیجه فرضیه دوم پژوهش با پژوهش سینگ و سولتانان (۲۰۱۲) مطابقت دارد [۳۴]. هر چند، نتیجه فرضیه دوم پژوهش با پژوهش الصمدی (۲۰۱۸) مطابقت ندارد [۲۱]. در پژوهش حاضر، با توجه به این که میان دوگانگی مدیرعامل و گزارشگری مالی به‌موقع رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، پیشنهاد می‌شود به منظور تسریع در افزایش به‌موقع گزارش‌های مالی، وظایف مدیرعاملی و ریاست هیات‌مدیره به دو شخص واگذار شود و از واگذاری این دو مسئولیت به شخص واحد خودداری شود. همچنین، در راستای نتایج پژوهش حاضر، سیاست‌گذاران می‌توانند قوانین جدیدی را برای کاهش دوگانگی مدیران اجرایی برای بهبود سطح شفافیت و در نتیجه، تسریع در افزایش به‌موقع اطلاعات اعمال کنند.

منابع

- [۱] لاری دشت بیاض، محمود؛ محمدی، شعبان؛ نقش‌بندی، نادر و معین‌نژاد، بهراد. (۱۳۹۷). "تاثیر مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های مرتبط با حسابرسی بر افشای به‌موقع"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۸، شماره ۳، صص ۲۹۷-۲۷۳.
- [۲] عربی، مهدی؛ حسن پور، شیوا. (۱۳۹۳). "رابطه بین ویژگی‌های هیات‌مدیره و زمان‌بندی گزارشگری مالی"، دانش حسابداری مالی، دوره ۱، شماره ۳، صص ۱۲۴-۱۰۷.
- [۳] بیات، علی؛ احمدی، سعید. (۱۳۹۳). "تاخیر حسابرسی و به‌موقع بودن گزارشگری مالی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۹۷-۱۲۱.
- [۴] برزیده، فرخ؛ معیری، مرتضی. (۱۳۸۵). "عوامل موثر بر به‌موقع بودن گزارش حسابرسی"، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۴، شماره ۱۶، صص ۶۹-۴۳.
- [۵] حاجیه‌ها، زهره؛ فتحی مقدم، مجتبی. (۱۳۹۳). "رابطه تغییر در اظهارنظر حسابرسی با تاخیر در گزارشگری مالی"، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۱، شماره ۴۱، صص ۱۵۶-۱۳۱.
- [۶] اسدی، غلامحسین؛ باغومیان، رافیک و کامرانی، جواد. (۱۳۹۱). "بررسی رابطه میان ویژگی‌های شرکت و به‌موقع بودن گزارشگری مالی میان دوره‌ای"، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۰، شماره ۳۳، صص ۱۴۶-۱۱۹.
- [۷] صالحی، مهدی؛ تورچی، محمود و عبدالله نژاد، رضا. (۱۳۹۹). "تاثیر معاملات با اشخاص وابسته بر رابطه میان ارتباطات سیاسی و تاخیر در گزارش حسابرسی"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۹، شماره ۳۶، صص ۲۶۸-۲۴۹.
- [۸] جعفری پور، میثم؛ جوکار، معصومه و گرگی‌زاده، مجید. (۱۳۹۶). "کنکاش پیرامون تاثیر عوامل حاکمیتی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۶۷، صص ۱۸۴-۱۶۵.

- [۱] Abdelsalam, O. H., & Street, D. L. (۲۰۰۷). "Corporate governance and the timeliness of corporate internet reporting by UK listed companies". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, ۱۶(۲), ۱۱۱-۱۳۰.
- [۱۰] Donaldson, L., & Davis, J. (۱۹۹۱). "Stewardship theory or agency theory: CEO governance and shareholder returns". *Australian Journal of Management*, ۱۶(۱), ۴۹-۶۴.
- [۱۱] خدادادی، ولی؛ نیک‌کار، جواد و ویسی، سجاد. (۱۳۹۵). "تاثیر معیارهای راهبردی شرکتی بر به‌موقع بودن افشای گزارشگری مالی"، *مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۳، شماره ۵۲، صص ۷۴-۵۳*.
- [۱۲] Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (۱۹۷۶). "Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure", *Journal of Financial Economics*, ۳ (۳), ۳۰۵-۳۶۰.
- [۱۳] Cadbury Committee Report (۱۹۹۲), Report of the Cadbury Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, Gee, London.
- [۱۴] Fama, E. F., & Jensen, M. C. (۱۹۸۳). "Separation of ownership and control". *Journal of Law and Economics*, ۲۶(۲), ۳۰۱-۳۲۵.
- [۱۵] Laksmana, I. (۲۰۰۸). "Corporate board governance and voluntary disclosure of executive compensation practices". *Contemporary Accounting Research*, ۲۵(۴), ۱۱۴۷-۱۱۸۲.
- [۱۶] Forker, J. J. (۱۹۹۲). "Corporate Governance and Disclosure Quality". *Accounting and Business Research*, ۲۲(۸۶), ۲۲-۱۱۱.
- [۱۷] Gul, F. A., & Leung, S. (۲۰۰۴). "Board leadership, outside directors' expertise and voluntary corporate disclosures". *Journal of Accounting and Public Policy*, ۲۳(۵), ۳۵۱-۳۷۹.
- [۱۸] سیاسی، سحر و عبدلی، لیلیا. (۱۳۹۵). "تاثیرات حضور زنان در هیات‌مدیره بر ارزش شرکت و عملکرد مالی"، *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۳۹-۵۸*.
- [۱۹] بیابانی، سروش و گرکز، منصور. (۱۳۹۳). "بررسی رابطه بین حضور مدیران زن در هیات‌مدیره با عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۶۳-۷۴*.
- [۲۰] عبدی، مصطفی؛ کاظمی‌علوم، مهدی؛ رضائیان، هایده و نیری، هلیا. (۱۳۹۹). "تنوع جنسیتی و احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی: آزمون نظریه پویایی گروه"، *دانش حسابداری مالی، دوره ۷، شماره ۳، صص ۱۶۶-۱۴۵*.
- [۲۱] Alsmady, A. A. (۲۰۱۸). "The Effect of Board of Directors' Characteristics and Ownership Type on the Timeliness of Financial Reports", *International Journal of Business and Management*, ۱۲(۶), ۲۷۶-۲۸۷.
- [۲۲] Adams, R. & Ferreira, D. (۲۰۰۹). "Women in the boardroom and their impact on governance and performance". *Journal of Finance and Economics*, ۹۴(۲), ۲۹۱-۳۰۹.
- [۲۳] Miller, T., & Triana, M. (۲۰۰۹). Mediators of the Board Diversity-Firm Performance Relationship. *Journal of Management Studies*, ۴۶(۵), ۷۵۵-۷۸۶.
- [۲۴] Carter, D. A., Simkins, B. J., & Simpson, W. G. (۲۰۰۳). "Corporate Governance, Board Diversity, and Firm Value". *The Financial Review*, ۳۸(۱), ۳۳-۵۳.
- [۲۵] Clatworthy, M. A. & Peel, M. J. (۲۰۱۰). "Does Corporate Governance Influence the Timeliness of Financial Reporting? Evidence from UK Private Companies". *Accounting & Management Control Department, Research Seminar, Friday ۱۰ December ۲۰۱۰*.
- [۲۶] Gul, F. A., Srinidhi, B. & Ng, A. (۲۰۱۱). "Does Board Gender Diversity Improve the Informativeness of Stock Prices?". *Journal of Accounting & Economics*, ۵۱(۳), ۳۱۴-۳۳۸.
- [۲۷] کاظمی‌علوم، مهدی؛ ایمانی‌بندی، نادر و محمد و عبدی، مصطفی. (۱۳۹۸). "بررسی تاثیر تنوع جنسیتی در هیات‌مدیره و کمیته حسابرسی بر کیفیت سود"، *دانش حسابداری، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱۶۸-۱۳۷*.
- [۲۸] Abbott, L. J., Parker, S., & Presley, T. J. (۲۰۱۲). "Female Board Presence and the Likelihood of Financial Restatement". *Accounting Horizons*, ۲۶(۴), ۶۰۷-۶۲۹.
- [۲۹] Lai, K. M. Y., Srinidhi, B., Gul, F. A., & Tsui, J. S. L. (۲۰۱۷). "Board Gender Diversity, Auditor Fees, and Auditor Choice". *Contemporary Accounting Research*, ۳۴(۳), ۱۶۱۱-۱۷۱۴
- [۳۰] اکبرخانی، محمدعلی؛ نقش‌بندی، نادر و مرید احمدی یزدی، زهرا. (۱۳۹۸). "بررسی رابطه تنوع جنسیتی مدیران، حق‌الزحمه حسابرس و انتخاب حسابرس"، *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۲، شماره ۱۹، صص ۲۶-۱*.
- [۳۱] Abdullah, S.-N. (۲۰۰۷). "Board composition, audit committee and timeliness of corporate financial reports in Malaysia". *Corporate Ownership & Control*, ۴(۲), ۲۳-۴۵.
- [۳۲] Afify, H. A. E. (۲۰۰۹). "Determinants of audit report lag: Does implementing corporate governance have any impact? Empirical evidence from Egypt". *Journal of Applied Accounting Research*, ۱۰(۱), ۵۶-۸۶.
- [۳۳] Mohamad-Nor, M. N., Shafie, R., & Wan-Hussin, W. N. (۲۰۱۰). "Corporate governance and audit report lag in Malaysia". *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, ۶(۲), ۵۷-۸۴.
- [۳۴] Singh, H. & Sultana, N. (۲۰۱۲). "Board of Director Characteristics and Audit Report Lag: Australian Evidence". *Corporate Board: Role, duties and composition*, ۷(۳), ۳۸-۵۱.
- [۳۵] Ibrahim Nour, A., Noor, M. & Alqaraleh, M. (۲۰۲۰). "The Impact of the Board of Directors on the Timeliness of Financial Reporting in the Jordanian Companies Listed in the Amman Stock Exchange", *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, ۱۴(۱), ۸۲۶-۸۳۸.
- [۳۶] مهدوی، غلامحسین و حسینی‌نیا، سمیه. (۱۳۹۳). "بررسی رابطه بین سازوکار حاکمیت شرکتی و کاهش تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی"، *پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، دوره ۳، شماره ۵، صص ۹۸-۷۵*.